

ΕΚΤΑΚΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Γνωρίζοντας τους προγόνους μας

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Επιφανής και Άτεγκτος ή Σκοταδιστής και Αντεθνικός

Γράφει ο Γαβριήλ Μανωλάτος
Καθηγητής Διεθνούς Οικονομίας και Ανάπτυξης

Για τους Κεφαλλονίτες, ο Ανδρέας Λασκαράτος είναι ένα σύμβολο και ένας αγωνιστής εναντίον του κατεστημένου του αντιδραστικού κλήρου και της θρησκοκληψίας της εποχής του. Καυτηρίαζε με την πένα του τα κακώς κείμενα και σπλιτέυε τις προλήψεις. Αφορίστηκε από την εκκλησία της Κεφαλλονιάς και της Ζακύνθου, εκδιώχθηκε από τους «χωριάτες» του Ληξουρίου και τον «όχλο». Οι Ληξουριώτες και οι Κεφαλλονίτες καυχώνται και καμαρώνουν που ο Λασκαράτος είναι Κεφαλλονίτης. Ποια είναι όμως η αλήθεια για το «επιφανές» αυτό τέκνο της Κεφαλονιάς; Ήταν ο Λασκαράτος επιφανής λογοτέχνης και άτεγκτος, ή δοσίλογος και εκφραστής ακραίου συντηρητισμού και σκοταδιστής; Πολλοί ιστορικοί και αναλυτές υποστηρίζουν ότι ο σιορ Ανδρέας Λασκαράτος δεν ήταν ο άνδρας εκείνος που πιστεύουν οι σημερινοί συμπολίτες του. Υποστηρίζουν ότι ήταν εκφραστής ακραίου συντηρητισμού, σκοταδιστής και αντεθνικός.

Στη συγγραφή του παρόντος άρθρου, θα χρησιμοποιήσω, κυρίως, το συγγραφικό έργο του ίδιου του Λασκαράτου για να παρουσιάσω τον άνδρα και θα αποφύγω κατά το δυνατό, τα σχόλια και την κριτική. Θα αφήνω τον αναγνώστη να ερμηνεύει ο ίδιος τις τοποθετήσεις του Ανδρέα σε διάφορα πολιτικά και κοινωνικά θέματα της εποχής.

Ο Ανδρέας Λασκαράτος προερχόταν εύπορη αριστοκρατική οικογένεια κλάδο της γενιάς των Τυπάλδων. Ο πατέρας του ήταν γαιοκτήμονας και η γυναίκα του κόρη μεγαλεμπόρου.

Την περίοδο εκείνη η κατάσταση στα Επάνησα είχε οδηγήσει σε εσωτερικές εθνικές και ταξικές συγκρούσεις.

Τρία ήταν τα ιδεολογικά ρεύματα που απηχούσαν τις τάσεις των επανησίων τόσο εθνικοπολιτικά όσο και κοινωνικά.

1. Οι Ριζοσπάστες, οι οποίοι επεδίωκαν ελευθερία τύπου και ελεύθερες εκλογές, και την Ένωση με την Ελλάδα με βίαιη ανατροπή των κατακτητών Άγγλων.

2. Οι Μεταρρυθμιστές, οι οποίοι επεδίωκαν μεν την Ένωση με τη Ελλάδα, χωρίς όμως τη χρήση βία ή επανάσταση. Επιθυμούσαν σταδιακή μείωση της αγγλικής παρουσίας και ταυτόχρονη αύξηση των δικαιωμάτων στους Επανησίους. Τόσο οι Μεταρρυθμιστές όσο και οι Ριζοσπάστες ήταν φιλελεύθεροι στον κοινωνικό τομέα.

3. Οι Καταθόνιοι οι οποίοι εκπροσωπούσαν την αριστοκρατία, τους γαιοκτήμονες και τους συνεργάτες των Άγγλων. Ήταν αντίθετοι με οποιαδήποτε προοδευτική αλλαγή αλλά κυρίως ήταν αντίθετοι με την Ένωση με την Ελλάδα. Ο λαός τους ονόμαζε «καταθόνιους» «περούκες» και «κοτσίδα» και τους θεωρούσε αντεθνικούς. Ο Καταθόνιοι μισούσαν τους Ριζοσπάστες ως ανατρεπτικούς της τάξης και ως άφρονες.

Ο Λασκαράτος ανήκε στους καταθόνιους. Θεωρούσε το κόμμα που εκπροσωπούσε ως κόμμα «μετριοφρόνων», ενώ ονόμαζε «ακραίους» τους ελευθερωτές της Επανάστασης Ριζοσπάστες, αλλά και τους Μεταρρυθμιστές, τους οποίους μισούσε θανάσιμα. Δεν υπάρχει σχεδόν κείμενό του που να μην τους «λούζει» με τις πιο ακραίες και πολλές φορές χυδαίες εκφράσεις! Τον «μαύρισαν» δύο φορές, οι Επανησίιοι στις

εκλογές του 1850 και του 1862. Θεωρούσε τον λαό «απατημένο» ο οποίος στο πρόσωπο του Λασκαράτου έβλεπε τον δωσίλογο γαιοκτήμονα. Γράφει στο βιβλίο του Μυστήρια της Κεφαλονιάς: «...Λαέ απατημένε, άμποτε τα πράγματα νάλθουνε σε τρόπο, που να μην πληρώσης ποτέ την ποινήν της απάτης σου [...] αν ευρεθής υποχρεωμένος να ξεράσεις τα όσα έχασες». Αξίζει να πούμε ότι, για τον Λασκαράτο, η «αθλιότητα» που απέδιδε στον Κλήρο οφείλεται εκτός άλλων και στο γεγονός ότι προέρχεται από τις ίδιες κοινωνικές τάξεις και συνθήκες με τους ...Ριζοσπάστες! Σύμφωνα με τον Λασκαράτο, όπως περιγράφει στα Μυστήρια της Κεφαλονιάς τους τεμπέληδες και ζηπιάνους τους έπαιρναν μεν οι γαιοκτήμονες ως «δουλικά», επειδή είχαν ανάγκη. Όμως αυτοί ήταν τελικά άγριοι, βρωμεροί, ανόητοι και μαθημένοι στην απάτη, πήγαιναν μόνο για να κλέψουν και να φύγουν. Αυτοί λοιπόν οι κλέφτες και «χοντροκομμένοι χωριάτες», που δεν έκαναν ούτε για «δούλοι», γίνονταν ...παπάδες, ή, επειδή ήταν ακαμάτηδες, έβρισκαν μια χαρά καταφύγιο στον Ριζοσπαστισμό όπου εξασκούσαν την κλεψιά και ...μάχονταν υπέρ Πίστεως και Πατρίδος. Ο Λασκαράτος δεν ήταν εναντίον του Κλήρου και του Χριστιανισμού γενικά ούτε αντιμαχόταν την θρησκοκληψία. Ήταν εναντίον του συγκεκριμένου Κλήρου για τους λόγους που αναφέραμε. Εκθειάζει τους Προτεστάντες ιερείς για την καλλιέργεια και τη μόρφωση τους. Ο Λασκαράτος θεωρούσε τον όχλο το κοινό σημείο παπάδων και Ριζοσπαστών: οι Ριζοσπάστες είναι οι ήρωες του «όχλου», ο οποίος όχλος είναι «μωρός» και «ανήλικος» επειδή τους ψήφισε (όταν τελικά επιτράπη η ελεύθερη ψήφος μετά από εξεγέρσεις) και φυσικά, οι παπάδες εκφράζουν τι άλλο, την θρησκεία αυτού του «όχλου». Διαβάζουμε πάλι στα Μυστήρια της Κεφαλονιάς: «Ο χριστιανός...δεν είναι... άνθρωπος, ΕΙΝΑΙ ΘΗΡΙΟ, ΕΙΝΑΙ ΧΤΗΝΟΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΧΤΗΝΟΣ...Οι Άγγλοι...ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΑΦΕΝΤΑΔΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ο χριστιανός όμως περνώντας από σιμά τους, τους δίνει μια ματιά εις την οποία βάνει όλο του το μίσος...». Διαβάζουμε επίσης: «Απάντησα μίαν πόρνη, μίαν ημέρα, όπου δεν έφτυε απάνουτης κανείς [...] «Είμαι, μου λέει, η Φιλελευθερία!»

Ο Λασκαράτος είναι μια αμφιλεγόμενη προσωπικότητα που μιλάει για καλοσύνη αλλά την καλοσύνη όπως την εννοεί ο ίδιος. Γράφει: «Εμείς έχουμε χρεία για ΔΟΥΛΟΥΣ (εννοεί οικότροφους υπηρέτες)...Ο καιρός μας είναι πολύτιμος, αν τότε μεταχειριζόμαστε δια ΝΑ ΚΑΛΗΤΕΡΕΒΩΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΤΗΜΑΤΑ ΜΑΣ, μα για να μπορούμε να κάνουμε τούτο, ΜΑΣ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ ΔΟΥΛΟΙ...Γιατί τα ΝΟΘΑ του ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΥ να μην αναθρέφονται για την υπηρεσία;» Και συνεχίζει: Οι δούλοι και οι δούλες «οπού έχουμε στην Κεφαλονιά σήμερα... είναι όντα...οπού, δεν ελάβανε ποτέ άλλη συντροφιά, άλλη γνώριση, παρά εκείνη του ΓΟΥΡΟΥΝΙΟΥ, του ΓΑΪΔΑΡΟΥ, της ΠΙΔΑΣ...που δεν πξέρουνε να κάμουνε τίποτις που δεν είναι επιδεχτικά να μάθουνε πλέον τίποτις που ΔΕΝ ΧΡΗΣΙΜΕΒΟΥΝΕ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΣΠΗΤΙ ΠΑΡΑ ΓΙΑ ΝΑ ΣΚΟΝΤΑΒΗ ΚΑΝΕΙΣ ΑΠΑΝΩ ΤΟΥΣ...όντα...ΑΝΙΚΑΝΑ» «...παιδιά 10 έως 12 χρόνων...κατεβαίνουνε από τα χωριά και καμώνονται να ζητούνε δούλεψη...σχεδόν γυμνά... Και ο μόνος λόγος για τον οποίο υπάρχει πιθανότητα να πάρει στο σπίτι του αυτά τα παιδάκια 10-12 χρόνων, είναι: «...κατεπίγουσα χρεία...με την ελπίδα να τα αναθρέψωμε, και ΝΑΝ ΤΑ ΕΧΩΜΕ ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΔΟΥΛΟΥΣ ΜΑΣ». Κατά τον Λασκαράτο, στις φτωχές οικογένειες

στο Ληξούρι και το Αργοστόλι, δεν βρίσκεις παιδιά κατάλληλα για να γίνουν ...σωστοί δούλοι, αλλά μόνο «ΧΤΗΝΩΔΗ ΟΝΤΑ», τεμπέληδες και βρωμερούς!, οι οποίοι τελικά επανδρώνουν τις τάξεις των ...Ριζοσπαστών! Δηλαδή των Κεφαλλήνων και άλλων Επανησίων οι οποίοι, μαστιγώθηκαν, φυλακίστηκαν, εξορίστηκαν, εκτελέστηκαν, προκειμένου να ενωθεί η Επανάσταση με την Ελλάδα και να αποκτήσει ο λαός ελευθερία ψήφου και ελευθεροτυπία. Η Ριζοσπαστική ιδεολογία πρόσβευε «την Ανεξαρτησία κάθε λαού, την Ελευθερία, τη Λαϊκή Κυριαρχία, τη Δημοκρατία, την Κοινωνική Αναγέννηση, τον εκδημοκρατισμό της πολιτικο-κοινωνικής ζωής και των θεσμών... Πέτυχε τη διέγερση συνειδήσεων, εκφρασμένη με το καίριο αίτημά του, την Ένωση με την Ελλάδα ως απαραίτητο φυσικό δικαίωμά του και όχι προϊόν ικεσίας προς τη βασίλισσα της Αγγλίας...Γι' αυτό υπέστη διώξεις, κατατρεγμούς, φυλακίσεις, εξορίες...»

Υπήρξαν όμως και φορές που ο Λασκαράτος κατέκρινε τους Άγγλους. Διαβάζουμε στα Μυστήρια της Κεφαλονιάς: «Οι Άγγλοι ανοίξανε τες θύρες της κοινωνίας εις τους Βαρβάρους, και οι Βάρβαροι υπό το όνομα Ριζοσπάστες επλημύρισαν την κοινωνία μας». Ποιες ακριβώς «πόρτες» εννοεί ο Λασκαράτος; Οι περίφημες λοιπόν «πόρτες» ήταν «η Ελευθεροψηφία» και «η Ελευθεροτυπία!» Δύο ιερά αγαθά που κέρδισαν οι Κεφαλλήνες και οι Επανησίιοι με το αίμα τους, ο Λασκαράτος τα ονομάζει «πόρτες εισόδου των βαρβάρων»... «Ποία, τω όντι, εσταθήκανε τα αποτελέσματα της ελευθεροτυπίας; και ποια εκείνα της ελευθεροψηφίας;...Ποια εστάθηκε η πρώτη φωνή του λαού μας μόλις του παραχωρήθηκε να μιλήσει; Φωνή ΜΩΡΙΑΣ; Φωνή που απόδειχνε πως εκείνοι που τον εκρίνανε ενήλικον ΑΠΑΤΗΘΗΚΑΝΕ».

Βεβαίως, οι Άγγλοι δεν «άνοιξαν» πόρτες από καλοσύνη, αλλά τις άνοιξαν με το σπαθί τους οι Ριζοσπάστες, κυρίως με τις δύο αιματηρές στάσεις τους, στα 1848 και 1849, οπότε οι Άγγλοι χάνοντας το παιχνίδι υποχώρησαν μπροστά στο πείσμα του λαού.

Αποκαλυπτικά είναι τα «Μυστήρια της Κεφαλονιάς» και ο ίδιος ο Λασκαράτος. Πολλά θα μπορούσαν να γραφούν για τον αντικοινωνικό και αντεθνικό ρόλο του Λασκαράτου έχοντας σαν βιβλιογραφία το ίδιο του το συγγραφικό έργο. Ο κόσμος της Κεφαλονιάς που τον λατρεύει, ελάχιστα ξέρει στην πραγματικότητα για τον Λασκαράτο. Γνωρίζει κυρίως τα ευφυολογήματα του (κοινώς εξυπνάδες) και για τον αφορισμό που δέχθηκε από την εκκλησία της Κεφαλονιάς. Υποστηρίζεται από μερικούς, ότι ο Λασκαράτος αν δεν είχε αφοριστεί δεν θα ήταν καθόλου γνωστός ούτε καν για το έργο του το συγγραφικό.

Οι «θαυμαστές» του υποστηρίζουν ότι κτύπησε τη διαφθορά, ότι κατήγγειλε την εκμετάλλευση και τη θρησκοκληψία και ότι φώτισε το λαό.

Διαβάζοντας όμως το έργο του, αβασάνιστα θα διαπιστώνεται ότι ήταν κατά του δικαιώματος της ψήφου, κατά της ελευθεροτυπίας, σαφέστατα κατά της Ένωσης με την Ελλάδα και της απελευθέρωσης της Πατρίδας του και κατά του φτωχού λαού τον οποίο χλεύαζε και σιχαινόταν.

Στο ερώτημα, αν ο Λασκαράτος ήταν επιφανής και άτεγκτος ή σκοταδιστής και αντεθνικός, αβίαστα θα πω ότι, το συμπέρασμά μου, σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα, το οποίο προκύπτει από τη ανάγνωση των δικών του περιγραφών και εξιστορήσεων, ο Λασκαράτος ήταν ΣΚΟΤΑΔΙΣΤΗΣ ΑΝΤΕΘΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΔΟΣΙΛΟΓΟΣ.